

Meer recente publicaties van belang voor de geschiedenis van stad en heerlijkheid Borculo, 2005-2012. Een aanvulling op de bibliografie

Bennie te Vaarwerk

De lijst is bijgehouden in de jaren 2005-2012. Sindsdien wordt de belangrijkste nieuwe publicaties vermeld op twitter of via mijn weblog.

2012

Bennie te Vaarwerk, *De St.-Mattheuskerk van Eibergen. Geschiedenis van een parochie in het Berkelland, 1795-2010* (Aalten, 2012)

C. Ravensbergen (bewerker), *Classicale Acta 1573-1620, IX Provinciale synode Gelderland, Band 2. Classis Zutphen 1593-1620, Classis Over Veluwe (Arnhem) 1598-1620, Classis Neder-Veluwe (Harderwijk) 1592-1620* (Den Haag 2012). Bronnenpublicatie.

Gelders Genootschap, *Berkelland beschreven. Cultuurhistorische gebiedsbeschrijving*. (z.p. 2012) (webpublicatie)

Aaldert van Weelden, *In en om het Hart. De geschiedenis van de Joriskerk* (Borculo, 2012)

Lex Schaars, 'Havezate De Hoeve bij Borculo in de achttiende eeuw', in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers*, deel 36 (2012), blz. 153-161.

Godfried Nijs, 'De bodem als geschiedenisboek. 'Grondwerk' door de AWL, 1990-2008, in: *De Lichte Voorde. Periodiek van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde*, no. 65 (2012), blz.16-42.

2011

H.M. van der Velde, *Wonen in een grensgebied. Een langetermijngeschiedenis van het Oost-Nederlandse cultuurlandschap (500 v. Chr. - 1300 na Chr.)* (Amersfoort 2011). Proefschrift.

Ook digitaal beschikbaar via de website van de Vrije Universiteit. Met aandacht voor Neede. Zie ook het proefschrift van Roy van Beek (2009).

Sebastiaan Roes, *De boerderij Groot Antink van de familie Geerdinck in Groenlo en het rampjaar 2007* (Aalten 2011)

E.H. Wesselink, *Kleine Eibergse historie in tien verhalen. Een selectie uit het werk van E.H. (Hennie) Wesselink* (Eibergen 2011). O.a. over kerkruitjes in de Oude Mattheuskerk, het wapen van de familie Van Eijbergen en de villa Smits (voormalig gemeentehuis).

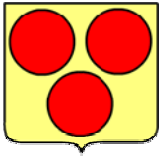
J.E. van der Pluijm, *De vestingwerken van Groenlo. De onderste steen boven* (Groenlo 2011)

2010

Edeltraud Balzer, "Frühe Mission, adlige Stifter und die Anfänge des Bischofssitzes in Münster (1)", in: *Westfälische Zeitschrift. Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Altertumskunde*, 16. Band (2010), 9-50. Over het begin van de christianisering in het (latere) bisdom Münster.

Theo Spek, Henk van der Velde, Herman Hannink en Bert Terlouw, *Mens en land in het hart van Salland. Bewonings- en landschapsgeschiedenis van het kerspel Raalte* (Utrecht 2010).

De titel herinnert aan het baanbrekende proefschrift van B.H. Slicher van Bath uit 1944. Met aandacht voor de in het kerspel Raalte gelegen Vredense goederen die tot 1348 tot de hof te

Publicaties vanaf 2005 tm 2012. Aanvulling op de bibliografie.
Bennie te Vaarwerk

Eibergen behoorden. Mooi voorbeeld ook hoe je de geschiedenis van buurschappen kunt beschrijven.

Hein H. Jongbloed, "Ommekeer aan de IJssel. Graaf Godschalk (+ 16 december 1063) en de opkomst van Zutphen", in: *Bijdragen en Mededelingen "Gelre"* CI (2010) 27-80. Speculatief over de betekenis van de Berkel in de 12de eeuw als "vaarverbinding met het achterland" en de "majeure ingreep" die de verlegging van de Berkel bij Haarlo geweest moet zijn en waarin de auteur "Zutphense belangen" vermoedt.

H.W. Saaltink, "Neede anno 1646, deel 2", in: *Old Nee. Orgaan van de Historische Kring Neede*, 74 (2010), 5-21. Op basis van de verpondingskohieren van 1646.

Werkgroep Karkenbook, *Vragender kerkpad* (IJzerlo 2010). Met aandacht voor de geschiedenis van de in 1444 gestichte kapel in Vragender.

L.A. van Dijk, *Het boek van Hupsel. Geschiedenis van een Eibergse buurtschap* (Eibergen 2010).

Arjan Ligtenbarg en Nico Spit, *Hanze, Tol & Handelswegen in Oost-Nederland* (Winterswijk 2010). Met een in 1936 gepubliceerd artikel van G.J. Klokman over de Lebbing-Brugge.

2009

Roy van Beek, *Reliëf in Tijd en Ruimte. Interdisciplinair onderzoek naar bewoning en landschap van Oost-Nederland tussen vroege prehistorie en middeleeuwen*. Proefschrift (Wageningen 2009). Omvangrijk proefschrift (te downloaden vanaf de website van de Wageningen Universiteit), met veel aandacht voor de bewoningsgeschiedenis van de noordoostelijke Achterhoek, van vooral Neede en omstreken.

J.E. van der Pluijm, *Groenlo in de Tachtigjarige Oorlog. De Achterhoek als strijdtoneel 1567-1627* (Groenlo 2009).

Veel details, ook voor het omliggende gebied, maar nog niet volledig. Zie volgende publicatie. Met een kaart (Tirion, 1741). Helaas zonder index.

Jan van den Broek (Inleiding, vertaling en toelichting), *Voor God en mijn koning. Het verslag van kolonel Francisco Verdugo over zijn jaren als legerleider en gouverneur namens Filips II in Stad en Lande van Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel en Lingen (1581-1595)*. (Assen 2009).

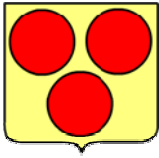
Ten onrechte wordt de (latere) graafschap Zutphen niet vermeld in de ondertitel. Ook daar is Verdugo erg actief geweest. O.a. beleg van Lochem, Zutphen, kasteel en stad Keppel en uiteraard ook het gebied van de heerlijkheid Borculo. Belangwekkend boek voor de eerste fase van de Opstand, gezien vanuit de Spaanse kant. Uitgebreide toelichting en notenapparaat. Met kaarten en index.

Saaltink, H.W. "Neede anno 1646", in: *Old Nee, Orgaan van de Historische Kring Neede*, nr. 73 (december 2009), 5-17.

Het artikel is eerder verschenen in het Jaarboek Achterhoek en Liemers. gebaseerd op de bekende verpondingskohieren.

2008

Hermann Terhalle, *Zur Geschichte der westfälisch-niederländischen Grenze*. Beiträge des

Publicaties vanaf 2005 tm 2012. Aanvulling op de bibliografie.
Bennie te Vaarwerk

Heimatvereins Vreden, Band 75 (Vreden 2008).

Met veel (detail)kaarten.

Godfried Nijs en Joep van der Pluijm, *Kijk op de linie. Op zoek naar de circumvallatielinie uit 1627 rondom Groenlo* (Groenlo 2008).

C.E.G. ten Houte de Lange, *Heerlijkheden in Nederland. Welke namen van heerlijkheden worden nog gevoerd sinds 1848?* (Hilversum 2008)

Frank Keverling Buisman, "Heerlijkheidssteden in de Achterhoek", in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers 2008*, pag. 11-29.

Betreft: Borculo (1375), 's Heerenberg (1379), Bredevoort (1388), Keppel (1404 en 1425), Terborg (1419), Eibergen (15e eeuw), Bronkhorst (1482) en Lichtenvoorde (onbekend).

Henk Krosenbrink, "De Munsterse inval van 1665. De voorgeschiedenis", in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers 2008*, pag. 62-68.

Freundeskreis Barockkirche Zwillbrock e.V. (uitgever), *Grenzenlos. Zwillbrock und die Missionsstationen an der Grenze* (Vreden 2008). Ook veel aandacht voor de kerkgeschiedenis van Rietmolen. Hoewel de laatstgenoemde statie door de paters van Zwillbroek werd opgericht, kwam zij in de loop van de 18e eeuw onder het beheer van de Hollandse Zending omdat het grootste deel van die statie onder het kerspel Haaksbergen viel.

2007

Volker Tschuschke, *Die Edelherrn von Ahaus. Ein Beitrag zur Geschichte des westfälischen Adels im Mittelalter* (Vreden 2007). Proefschrift. Uitgegeven in de serie Westmünsterland Quellen und Studien, herausgegeben im Auftrage des Landeskundlichen Instituts von Timothy Sodmann, Band 16. Relatie Diepenheim-Ahaus.

Hugo Kemkes en Manfred Wolf (bearb.) *Die Lehnregister der Bischöfe von Münster, 1379-1450*. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Westfalen XXVII, Westfälische Lehnbücher, Band 3. (Münster 2007).

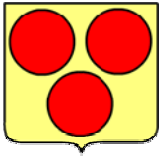
Leengoederen in Groenlo, Eibergen, Neede. Met een index en fragment-genalogieën.

R. Poesse, *Leenregisters van het Huis Vorden, 1564-1787*, met index. Transcriptie, met gegevens over o.a. de hof te Beltrum alias Hofman, (informatie bij Stadsarchief Zutphen).

2006

J.E. van der Pluijm, *De vestingstad Grol in de kaart gekeken. Topografisch historische atlas van Groenlo*. Uitgegeven door het Stadsmuseum Groenlo (Groenlo 2006). ISBN-10: 90-9020941-7.

De cartografische geschiedenis van Groenlo begint met een kaart, mogelijk uit 1538, waarop de grenzen tussen de stad en schependom Groenlo en de heerlijkheid Borculo staan aangegeven. Het is een zeer fraaie en gedetailleerde kaart, die uitvoerig wordt besproken door de auteur. Ook in latere jaren blijkt de relatie tussen de vestingstad en het omliggende Borculoos-Lichtenvoordse platteland nadrukkelijk in kaart- en prentvorm te zijn neergelegd. Een groot deel van de stad omringende vestingwerken (de circumvallatielinie) blijkt te liggen op het grondgebied van de heerlijkheid Borculo-Lichtenvoorde. Voor de studie van de Tachtigjarige Oorlog in onze contreien is dit werk een belangrijke aanwinst.

Publicaties vanaf 2005 tm 2012. Aanvulling op de bibliografie.
Bennie te Vaarwerk

Edeltraud Balzer, *Adel - Kirche - Stiftung. Studien zur Geschichte des Bistums Münster im 11. Jahrhundert*. Westfalia Sacra. Quellen und Forschungen zur Kirchengeschichte Westfalens. Begründet von Heinrich Börsting und Alois Schröer, herausgegeben von Reimund Haas und Reinhard Jüstel. Aschendorff Verlag (Münster 2006). ISBN 3-402-03872-2.

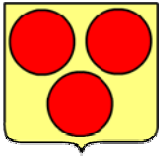
Toeval of niet, vlak voor het moment dat de Stichting Stad en Heerlijkheid Borculo het uitgebreide onderzoek van Luuk Keunen naar de geschiedenis van de hof en het dorp Neede uit geeft als deel 12 in de serie Kleine Reeks, is in Münster een belangwekkende studie verschenen over de stichting van zeven stiftskerken en de oudste geschiedenis van het Stift Überwasser, dat door bisschop Hermann I van Münster als familiestichting opgericht werd. De kerk van Überwasser werd in 1040 gewijd. Zeer waarschijnlijk heeft de hof te Neede vanaf de oprichting deel uitgemaakt van de bezittingen. Balzer gaat uitvoerig in op de Hof te Neede en de bezittingen die erbij behoord hebben, alsmede het verloop. Ook heeft zij de verschillende inkomstenregisters vergeleken. Zij beschouwt de kerk van Neede als een eigenkerk van het Stift Überwasser. Daarmee wordt een streep gehaald door de opvattingen van Tibus, als zou de kerk van Neede een afsplitsing zijn van Eibergen. Interessant is de studie verder door een nieuwe interpretatie van de herkomst van de plaatsnaam en relaties die gelegd worden tussen verschillende adellijke families, vóórdat de heren van Borculo hun intrede deden in de regionale geschiedenis. Wie zegt dat de Needse geschiedenis niet veel te bieden heeft, moet deze studie maar eens lezen en vergelijken met de uitvoerige studie van Luuk Keunen over de hof en het dorp Neede.

J.S.L.A.W.B. Roes, *Het naaste bloed erfde het goed. De positie van de langstlevende echtgenoot in het Nederlandse erfrecht bij versterf*. Deel I: de periode van het 'oudvaderlandse' recht (tot 1809). Kluwer (Deventer 2006). ISBN 90 13 03641 4.

Oud-Grollenaar Sebastiaan Roes heeft een uitvoerig onderzoek verricht naar de gewoonten van zo'n 130 gewesten, steden en dorpen inzake de verzorging van de langstlevende echtgenoot, de bescherming van deze tegen de kinderen etc. De onderzoeksresultaten werden op 23 mei 2006 door de auteur als proefschrift aan de Radboud Universiteit verdedigd. Onderhavige uitgave is de handelseditie. Voor de geschiedenis van Borculo is onder andere van belang dat Roes in zijn onderzoek de erfrechten van de hofhorigen in de hof te Vaarwerk heeft betrokken.

Historische plattegronden van Nederlandse steden. Gelderland. Deel 8.3: De steden van Achterhoek en Liemers: Bredevoort, Doesburg, Doetinchem, Groenlo, Lochem, Zutphen, alsmede Borculo, Eibergen, 's-Heerenberg, Laag-Keppel, Lichtenvoorde, Terborg en Zevenaar, beschreven door Frans Scholten, onder redactie van Jan Werner (Alphen aan den Rijn 2006). ISBN 90 6469 758 2

Op 5 april jongstleden werd het eerste exemplaar van de historische plattegronden van steden in de Achterhoek en Liemers aangeboden aan Commissaris van de Koningin in Gelderland, de heer Clemens Cornielje. De atlas is een uitgave van de Stichting Historische Stadsplattegronden te Lisse. Wie aan steden in Oost-Gelderland denkt, denkt in de eerste plaats aan de steden die hun stadsrecht ooit ontvangen hebben van de graaf van Zutphen. Maar ook andere heren hebben aan plaatsen in Achterhoek en Liemers stedelijke rechten geschonken. Eén van hen was de heer van Borculo, die in ieder geval aan de nederzetting bij

Publicaties vanaf 2005 tm 2012. Aanvulling op de bibliografie.
Bennie te Vaarwerk

zijn kasteel Borculo in 1375 rechten heeft gegeven. Ook Eibergen heeft stedelijke rechten gehad, al gaan deze niet verder terug dan de late vijftiende, begin zestiende eeuw. Lichtenvoorde had wat de verdedigingsmogelijkheden betreft meer de allure van een stad, maar was in de stedelijke rechten uitermate beperkt. In de nieuwe publicatie wordt ruim aandacht geschonken aan de geschiedenis van deze stadjes (met alle twijfels waarmee deze stadjes zijn omringd) met afbeeldingen en beschrijving en achtergronden van plattegronden. Voor Borculo wordt uitvoerig stil gestaan bij de betekenis van de Berkel voor de stadsplattegrond en gevolgen van de "stormramp" van 10 augustus 1925 voor het stratenpatroon. In alle gevallen is het oudste kadastrale minuutplan van ca. 1830 het scharnierpunt.

2005

J.C.M. Cox, *Repertorium van de stadsrechten in Nederland 'Quod vulgariter statreghte nuncupatur'* (Den Haag, 2005). VNG uitgeverij Den Haag. ISBN 90 322 7983 1

De Alkmaarse gemeentesecretaris Joost Cox heeft een handzaam en leesbaar overzicht uitgegeven van de Nederlandse steden met stadsrechten. Daarmee werd voorzien in een lacune. Ons gebied is met drie steden goed vertegenwoordigd. Borculo behoort tot de categorie "stad", Eibergen en Lichtenvoorde tot de categorie "overige". Het boek is inmiddels ook aanwezig in onze bibliotheek.

F.C. Berkenvelder, *Stedelijk burgerrecht en burgerschap. Een verkennende inventarisatie in Deventer, Kampen en Zwolle (1302-1811)*, (Zwolle 2005) Proefschrift. Leerzaam en informatief voor de ontwikkeling van het stedelijke burgerrecht in Nederland en Duitsland. Ook het Eibergse burgerrecht wordt behandeld.